

Sygn. akt IV CSK 545/13

POSTANOWIENIE

Dnia 22 maja 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSA Katarzyna Polańska-Farion (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku E. B.
przy uczestnictwie K. B.
o podział majątku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 maja 2014 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w E.
z dnia 5 grudnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie, znosi postępowanie przed
Sądem Okręgowym w E. i przekazuje sprawę temu Sądowi do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 7 marca 2012 r. Sąd Rejonowy w O. ustalił skład i wartość majątku wspólnego E. B. i K. B., dokonał podziału tego majątku przez przyznanie poszczególnych jego składników byłym małżonkom i tytułem wyrównania udziałów zasądził od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika 96 362,87 zł.

Na skutek apelacji uczestnika Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 5 grudnia 2012 r. zmienił postanowienie sądu pierwszej instancji w części rozstrzygającej o środkach zgromadzonych przez byłych małżonków na funduszach emerytalnych i podwyższył wysokość zasądzonej spłaty do kwoty 106 144,84 zł, a w pozostałym zakresie apelację oddalił.

Skargę kasacyjną od powyższego postanowienia złożył uczestnik, który zarzucił nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji. W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przyczyny nieważności postępowania, do których odwołano się w skardze kasacyjnej, określa art. 379 k.p.c. W art. 379 pkt 5 k.p.c. tego przepisu przewidziano, że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Utrwalone jest stanowisko, iż przesłanki te są spełnione wtedy, gdy strona wbrew swej woli, na skutek wadliwości proceduralnych sądu lub strony przeciwnej, nie mogła brać i faktycznie nie brała udziału w postępowaniu lub w jego istotnej części, jeżeli skutki tych uchybień nie mogły być usunięte przed wydaniem w danej instancji wyroku (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 czerwca 1974 r., II CR 155/74, OSPiKA 1975, z. 3, poz. 66; z dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000, nr 12, poz. 220, z dnia 10 stycznia 2001 r.; I CKN 999/98, Lex nr 52705, z dnia 10 lipca 2002 r., II CKN 822/00, Lex nr 55519; postanowienie z dnia 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01, Lex nr 19607). Sytuacja taka m.in. zachodzi - jak wielokrotnie podkreślano

w judykaturze - wtedy, gdy nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia o terminie rozprawy, jedynej albo bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku, uzasadniały odroczenie rozprawy, a sąd rozpoznał sprawę i wydał orzeczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNC 1975, nr 5, poz. 84; z dnia 15 stycznia 1999 r., II CKN 139/98, Lex nr 1214381; z dnia 6 marca 2002 r., III RN 12/01, Lex nr 564475; z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 19/03, Lex nr 567318; z dnia 15 grudnia 2006 r., I PK 122/05, OSNP 2006, nr 21-22, poz. 325; z dnia 7 lutego 2013 r., II CSK 325/12, Lex nr 123950). Stwierdzenie, czy nastąpił stan odpowiadający nieważności wymaga jednak każdorazowo rozważenia konkretnych okoliczności sprawy. Niezbędne jest bowiem zbadanie, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz, czy pomimo tych warunków, strona mogła bronić swoich praw (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, Lex nr 424315; z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 404/09, Lex nr 590206).

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy wydał zaskarżone postanowienie po uprzednim wyznaczeniu dwóch terminów rozpraw, na których kontynuowano postępowanie dowodowe pod nieobecność uczestnika. Zawiadomienia dla uczestnika zostały uznane za skutecznie doręczone, choć skierowane zostały na inny adres (E., ul S.), aniżeli podawany w dotychczasowej korespondencji (O., ul. S.).

Wprawdzie udział w rozprawach i innych czynnościach podejmowanych w toku postępowania jest co do zasady prawem strony (chyba że przepisy inaczej stanowią), niemniej obowiązkiem sądu jest zapewnienie stronie możliwości skorzystania z przysługujących jej uprawnień. Przepis art. 149 § 2 k.p.c., stosowany odpowiednio w postępowaniu apelacyjnym (art. 391 § 1 k.p.c.), nakazuje powiadomić stronę o posiedzeniu jawnym poprzez wezwanie lub ogłoszenie, przy czym stronie nieobecnej na posiedzeniu jawnym należy zawsze doręczyć zawiadomienie o kolejnym posiedzeniu. Regulacja zawarta w art. 376 k.p.c., która dopuszcza możliwość przeprowadzenia rozprawy apelacyjnej niezależnie od stawiennictwa stron, nie może być rozpatrywana w oderwaniu od art. 214 § 1 k.p.c. Ten przepis wskazuje na konieczność odroczenia rozprawy w razie

stwierdzenia nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia. Trzeba przy tym zaznaczyć, że zasady doręczeń mają charakter obligatoryjny. Nie może więc być ocenione jako prawidłowe doręczenie dokonane w sposób odbiegający od reguł przewidzianych w art. 131 - 147 k.p.c. Pozostawienie zawiadomienia o miejscu złożenia pisma w sposób przewidziany w art. 139 § 1 k.p.c. uzasadnia przyjęcie domniemania faktycznego, że zawiadomienie dotarło do adresata, jednak tylko wówczas, gdy adresat mieszkał pod danym adresem. Jeśli pismo sądowe kierowane jest do strony na adres, który nie został wskazany jako jej miejsce zamieszkania, warunki skuteczności doręczenia nie są spełnione.

W świetle powyższego przyjąć należy, że nieobecność uczestnika na posiedzeniach wyznaczonych w sądzie drugiej instancji była spowodowana uchybieniami sądu przy doręczeniu zawiadomień (błędny adres korespondencyjny). Zważywszy na rozpoznawczy charakter postępowania apelacyjnego, potrzeba zawiadomienia stron była istotna, szczególnie wobec prowadzenia przez Sąd Okręgowy uzupełniającego postępowania dowodowego. Pomimo niezawiadomienia skarżącego, także ostatnia rozprawa nie została odroczone i ostatecznie ogłoszono zaskarżone postanowienie. W tych warunkach zgodzić się można z wnioskiem skargi, iż uczestnik w postępowaniu odwoławczym został pozbawiony możliwości obrony swych praw.

Stwierdzenie nieważności postępowania apelacyjnego uzasadniało na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. uchylenie zaskarżonego wyroku, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.